

SPRÅKLIG SAMLING

Nr. 2 — 1987 28. årg. Kr. 15,00

I dette nummeret:

- **For betre norsk i yrkeslivet**
Samlaget på nytt beite
- **Nye tennere i tekstbehandleren**
Om skrivestøtte og dataleselige ordlister
- **Lese- og skriveopplæring på dialekt**
Frå pedagogikk til partipolitikk
- **Målstrev som bakstrev**
Litt fortengt språkhistorie

Målstrev og bakstrev

Dette er tittelen på ein artikkel av Anton Fjeldstad i det siste nummeret av *Syn og Segn* (sjå sitata på side 10 her i bladet). Artikkelen er viktig fordi han set målrørsla og dei indre motsetningane i rørsla inn i eit anna perspektiv enn vi elles er vant til.

Dei siste tjue – tjuefem åra har målrørsla vore eit forum for radikal samfunnsdebatt. Språksituasjonen har vore sett i eit undertrykkings-/frigjeringsperspektiv; målet med målreisinga skulle vere å frigjere både byfolk og bygdefolk ved å gjere det muleg for dei å bruke sitt eige talemål i alle samanhengar, og arbeide fram eit skriftmål som mest muleg bygde på dette talemålet. Dette grunnsynet har etter 1970 vore fellesgods for alle fraksjonar i dei ideologiske stridane i rørsla, i alle fall blant dei unge. Og for alle fraksjonar har det vore eit mål å söke eit nært samarbeid med arbeidarrørsla, særleg venstresida der.

Det fins tradisjonar i rørsla for ein slik politikk – og dei går langt tilbake. Namna Fjørtoft og Koht symboliserer denne historiske samanhengen. Men parallelt med denne tråden går det ein annen, ein høgnorsk nasjonalisme og tradisjonalisme (sjå Kristian Hantos bok om «Ideologiar i norsk målreising»). Den blir av moderne målfolk enten avvist eller forsøkt sett inn i ein radikal samfunnsanalyse av tydeleg 1970-talsmerke. Bildet av målrørsla som ei frigjeringsrørsle for alt folkekål og all folkekultur har vore det dominante for alle partar.

Fjeldstad minner oss om at det ikkje var så enkelt. Etter 1900 og i alle fall fram til krigen var den høgnorske konservativismen den dominante strømninga i rørsla, prega av ein sterkt tilbakeskodande nasjonalisme, idealisering av ein ritualisert og «foredra» (og fiktiv) «bygdekultur» med front mot «byen», ein utprega militarisme og eit svært tradisjonelt kvinnesyn. «Høgtidsnorskdom» og «moralsme» er sentrale stikkord for å forstå rørsla – og ikkje minst: for å forstå korleis rørsla verka på andre.

Særleg det siste er viktig å ha i minnet no. Dei strømningane vi i dag kjener oss mest att i, var til stades heile tida, men dei var i opposisjon og altfor veike til å prege det bildet folk t.d. i arbeidarrørsla hadde av målrørsla og nynorsken. Likevel har vi i dag eit lag til å framstille det som om desse strømningane var dei eigentleg dominante, dvs. at vi projiserer oss sjøl bakover i tida.

Språklig Samling

Redaksjon: Lars S. Vikør (ansv. red.),
Øyvind Haaland, Ivar Utne,
Knut S. Vikør

Bladpenger: Kr. 50,-.

Utgitt av:

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Medlemspenger: Kr. 75,- pr. år; for skolelever, studenter og

pensionister: Kr. 40,-.

Leder: Svein Lie
Frydenlundgata 17
0169 Oslo 1

Lagets og bladets adresse:
Postboks 636 Sentrum, 0106 Oslo 1
Postgiro 5 16 37 87

INNHOLD

Til teneste for godt språk! (Intervju med Ola Breivega om Samråd)

3

Data-nødhjelp til dårlige tekster

4

Tove Bull: Talemålsbasert lese- og skriveopplæring

6

Kva sa komiteen?

7

Bygg på barnets eige språk!

7

Maskinoversettelse – slik det kan bli

8

Målstrev som bakstrev

10

Landsmøtet 1987

11

Forslag til lovendring

11

OBS! OBS! RØVERKJØP!

11

Til leserne!

12

Dermed får vi eit urealistisk syn på kva målrørsla betydde, både for tilhengrarar flest og for andre – og resultatet av det er at vi legg skylda på «svikarar» i arbeidarrørsla for at det ikkje kom i stand ei tilnærming mellom dei to rørslene.

Målrorsla ønskjer i dag å fjerne «bygdestempelet» på nynorsken og skaffe seg tilslutning blant dei breie laga i byane. Det kjem vi tilbake til seinare i «Språklig Samling». Men alt no kan vi seie at eit meir realistisk syn på vår eigen ideologiske og kulturelle arv vil vere ein viktig føresetnad for å nå dette målet. Målfolk har altfor lenge vore fangar i sin eigen retrokikk. Artikkelen til Fjeldstad kan her vere eit godt frigjermingsmiddel.

LSV

Kommande nummer

For dei to neste nummera av bladet har vi planlagt desse temaene:

Nr. 3: *Nynorsk som bynorsk?* Dette emnet blir drøfta av Noregs Mållag i sommar med utgangspunkt i tilrådinga frå ei intern nemnd, kalla bynemnda. Vi refererer og analyserer tilrådinga og debatten.

Nr. 4: *Internasjonale hjelpespråk.* Hovudvekta har vi tenkt å legge på esperanto, og spesielt rørsla og ideologien bak. Meininga er å gi både ein presentasjon og ein kritisk kommentar.

Red.

Til teneste for godt språk!

Arbeidet for betre norsk i yrkeslivet seglar i medvind for tida. I alle høve blir behovet for ei opprusting på dette feltet erkjent i stadig vidare krinsar. Suksessforlaget Det Norske Samlaget har tatt konsekvensen av dette og lansert eit konkret tiltak for å møte behovet. Frå årsskiftet 1986–87 har datterselskapet Samråd – Samlaget språkkurs og rådgiving – vore i drift. Dagleg leiar for Samråd er Ola Breivega, ein velkjent mann i nynorskkrinsar. Leiarverva i Kringkastingsringen og Noregs Mållag og rektorstillinga på Rauland Folkehøgskule og Akademi er berre dei mest framståande av dei omboda han har hatt i målrørsla i mange år. No kan han altså treffas i ei ny rolle på eit kontor i Samlagets lokale i Oslo.

– Kvifor sette Samlaget i gang Samråd, Ola Breivega?

– Grunnen var det store behovet for å styrke norskkompetansen i arbeidslivet – både i offentleg forvaltning, det private næringslivet og dei store organisasjonane. Det har i mange år vore klaga på at det offentlege språket i vidaste forstand er dårleg, uklart, tungt og altså lite tenleg som kommunikasjonsmiddel. I Samlaget har dei i lengre tid arbeidd med desse problema, men først i 1986 kom dei så langt at det kunne kome noko konkret ut av det. Da gjorde Bodil Røyset grunnarbeidet for skipinga av Samråd, og så overtok eg ved årsskiftet.

– Kva har de så å tilby?

– Vi har tre hovudtypar av tilbod: bedriftsinterne kurs i skriftleg kommunikasjon, omsetjing av tekster mellom dei norske målformene og frå utanlandske språk, og språklege konsulenttenester. Det siste omfattar både gjennomgåing av tekster og forbetring av språket, og hjelp til å forme ut standardbrev, brosjyrar og skjema.

Når det gjeld kursa, så er nok dei den mest ressurskrevjande delen av verksemda. Dei er lagt opp slik at det først blir undervisning i to dagar, deretter eit par månaders pause med innlagt brevkurs (fem brevoppgåver som må leverast og blir retta), og så enda ein kursdag til slutt. Innhaldet i kurset er tredelt. Vi har ein motiveringsdel der vi prøver å styrke språkmedvitet og interessa for å gjere den skriftlege kommunikasjonen mest mogleg effektiv. Så er det ein del med praktiske skriveøvingar innretta på dei konkrete behova den aktuelle bedrifta har, og endeleg ein del med rein grammatikk. Dette er vel å merke grunnmodellen for kursa, men i dei einskilde kursa kan opplegget endrast alt etter kva oppdragsgjevaren ønskjer. Meiner kunden at t.d. grammatikkdelen eller brevkurset ikkje trengst, kuttar vi ut den delen.

– Kven er det som melder seg som kundar?

– Hittil har vi hatt oppdrag for statstenesta og

somme private bedrifter, særleg bankar. Men vi er berre i startgropa og vil etter kvart utvide kontaktane. Den marknaden vi siktar oss inn på, er stor. Kommunane er viktige målgrupper som vi enno ikkje har hatt særleg kontakt med, men frå to nynorskommunar på Austlandet har vi fått positive signal. Dei fleste kursa vi har gjort avtale om hittil, har vore i Oslo, men vi har også fått god kontakt med bedrifter på Vestlandet.

Når det gjeld omsetjing, er det helst det offentlege som har vore oppdragsgjevar, og da er det omsetjing frå bokmål til nynorsk det har vore spurnad etter. Truleg får vi etter kvart fleire oppdrag av denne typen; Kulturdepartementet har som kjent varsla ei innskjering av reglane for måljamstilling i statstenesta.

– Arbeider de berre eller hovudsakleg med ny-norsk?

– Nei, vi tilbyr nynorsk og bokmål på lik line. Hittil har det helst vore i nynorskkrinsar dei har visst om oss, men dette er alt i ferd med å endre seg; vi reknar med å få ei langt større kontaktflate. Behovet for dei tenestene vi tilbyr, er erkjent i vide krinsar; vi har hatt marknadsundersøkingar som viser det. Men det er ikkje så enkelt å få bedriftene til å prioritere arbeidet med språket høgt nok. Språkkunnskapar har enno for låg status i næringslivet, og norskopplæring vil lett tape i kampen om budsjettmidlar mot meir «matnyttig» opplæring (t.d. i edb). Men vi meiner altså at det går rette vegen: det er eit veksande medvit om kor viktig eit funksjonsdyktig språk er.

– Har de ein stor stab av medarbeidarar?

– Vi har ei gruppe på ca. ti høgt kvalifiserte norskfilologar som tar dette arbeidet på frilansbasis. Dei einaste fast tilsette er eg sjølv og ein sekretær i halv stilling, så administrasjonen er ikkje større enn han må vere. □

EDB-baserte ordlister viktig første skritt:

Data-nødhjelp til dårlige tekster

Grammatiske feil. Slapt og kjedelig språk. Ortografiske feil. Gal orddeling. Misforstått setningsoppbygning. Dårlig komposisjon. Hvem har ikke lest tekster som skriker etter konsulenthjelp?

Nå er hjelp underveis. Skrivestøtte – eller språkstøtte-systemer – er EDB-folkets betegnelse på dataprogrammer som får skribenter til å skjerpe seg.

Et skrivestøtte-system kan foreta en rask sjekk av språket i en tekst, gjøre oppmerksom på platt-heter, gi en liste med alternativer, sette fingeren på altfor lange setninger o.s.v. Korrekturlesing er en selvsagt ferdighet for et skrivestøttesystem, som for de beste av dagens tekstbehandlingsprogrammer.

– Tekstbehandlingen befinner seg ennå i sin første generasjon. Neste generasjon innledes når språklig kompetanse blir bygd inn i systemene, sier direktør Jostein **Hauge** ved NAVFs EDB-senter for humanistisk forskning. I samarbeid med Avdeling for norsk leksikologi (ANL) ved Universitetet i Bergen, har senteret utviklet en prototype på et norsk skrivestøtte-system, som nå er til sakkyndig vurdering. Om ett års tid kan trolig dette systemet tilbys i to varianter; en til bruk i språkopplæring og en beregnet for næringsliv og offentlig forvaltning.

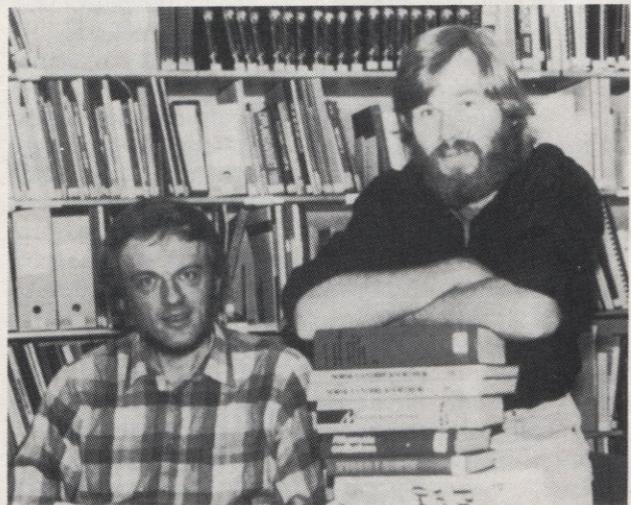
Dataleselige ordlister

Uten dataleselige *ordlister* vil ikke et skrivestøtte-system kunne fungere. Slike ordlister er en forutsetning for alle viderekomne datasystemer for tekstbehandling. Ved Avdeling for norsk leksikologi er det derfor i en årekke lagt ned et stort arbeid for å bygge opp faglig forsvarlige dataleselige ordlister på bokmål og nynorsk.

– Problemet er ikke å lage lister over mange ord. Det kan hvem som helst gjøre. Men skal EDB-baserte ordlister virkelig gjøre nyte for seg, må de være ordnet av folk med faglig innsikt, med gode teoretiske og praktiske språkkunnskaper, sier amanuensis Ivar **Utne** (ANL) og førstekonsulent Per **Vestbøstad** ved NAVFs EDB-senter for humanistisk forskning. I disse dager presenterer de tre forskjellige dataleselige ordlister. Det dreier seg om en rettskrivningsordliste for bokmål på cirka 60.000 ordformer, en nynorsk rettskrivningsordliste med cirka 30.000 ordformer (som er i ferd med å bli

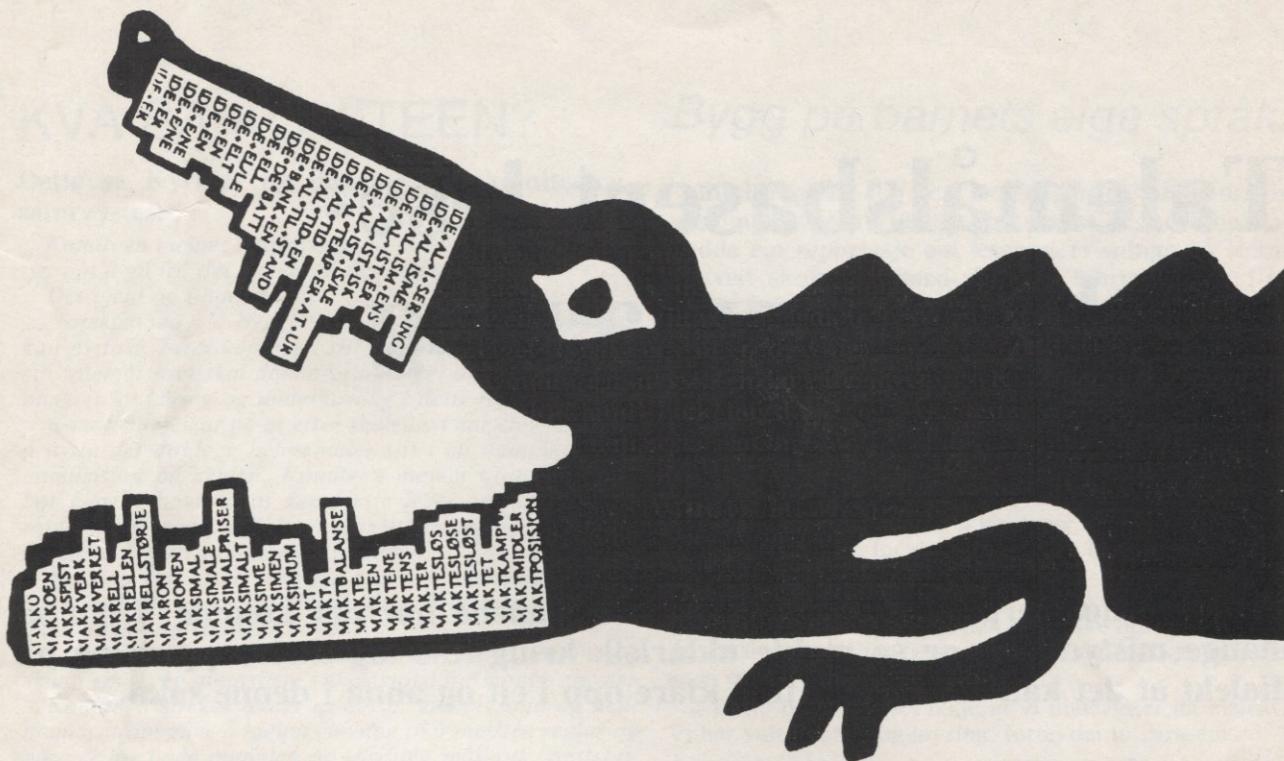
utvidet til det dobbelte) og en bokmålsordliste på nærmere 70.000 ordformer med markering av mulige orddelingspunkt.

«Råstoffet» til ordlistene er hentet fra avistekster, romaner, handelskorrespondanse, tidsskrifter og andre ordrike tekstsamlinger. De ferdige ordlistene inneholder ordformer plukket ut etter bruks-hyppighet. Det vil si at bøyningsformene av et oppslagsord som er mye brukt, finnes i listene, mens lite brukte bøyningsformer ikke er med. Rettskrivningslistene følger læreboknormalen (klammeformer er utelatt). Listene vil med jevne mellomrom bli utvidet og oppdatert.

De har laget dataleselige ordlister på bokmål og nynorsk. Amanuensis Ivar Utne (Avdeling for norsk leksikologi ved Universitetet i Bergen) (t.h.) og førstekonsulent Per Vestbøstad (NAVFs EDB-senter for humanistisk forskning) er her avbildet sammen med mer tradisjonelle samlinger av ord. (Foto: Universitetet i Bergen).

Sett nye tenner i tekstbehandleren!

Språkkompetanse avgjørende

Grafisk industri, kontorer og programvarehus er de tre mest aktuelle kjøpergruppene. Programleverandører vil kunne gjøre bruk av disse ordlistene i arbeidet for å utvikle norske skrivestøttesystemer.

– Etterhvert som flere og flere ord, mer og mer tekst, kan lagres på data, blir utfordringen å finne fram til gode systemer for å søke i slike databaser. Problemet er ikke å legge inn stoff, men å hente det ut. Her er det avgjørende at språkkompetanse er bygd inn i den programvaren som skal benyttes, understreker Utne og Vestbøstad.

– De humanistiske fagene, og kanskje særlig morsmålsfagene, har mye å tilføre moderne informasjonsteknologi. De ordlistene som nå presenteres er et uttrykk for den forpliktelse vi føler for å bidra med faglig forsvarlig ordtilfang til framtidig informasjonsteknologi. Det kan dreie seg om programmer for skrivestøtte, kontorautomasjon eller informasjonssøking, framholder Jostein Hauge. Og så fag som logikk og filosofi vil spille en viktig rolle i utviklingen av såkalte ekspertsystemer. «Kunstig» intelligens kan ikke oppstå uten «naturlig» intelligens.

□

(Fra Nytt fra Universitetet i Bergen, nr. 7 – 1987).

S·A·M·T·I·D·E·N

Abonner på Samtiden! Du får 6 hefter i året som gir brei orientering om aktuelle temaer.

I 1987-årgangen vil du bl.a. kunne lese om:

- ★ **Romanen i fortid og nåtid.**
- ★ **Atomfysikk, kjernekraft og nedrustning.**
- ★ **Generasjoner: eldrebølgen, ungdomskultur, moderne barndom, Afrikas aldersprofil, m.m.**
- ★ **Tenkemåter: Forsvar for humaniora, den nye kynismen, offentlig bruk av historien, m.m.**
- ★ **Computer-kultur.**

Til Samtiden H. Aschehoug Sehesteds gt. 3
0164 Oslo 1

□ Abonnement kr. 195,- □ Studentabonnement kr. 165,-

Navn:

Adresse:

Talemålsbasert lese- og skriveopplæring

Av Tove Bull

Under mørsterplandebatten dei siste månadene har det komme fram så mange mistydingar og så mykje uklårleik kring lese- og skriveopplæring på dialekt at det kan vere grunn til å klåre opp i eit og anna i denne saka.

For det første må det gjerast klårt at dei formuleringane som opnar for å ta i bruk eit slikt prinsipp i undervisninga, er identiske i dei to mørsterplanutkasta som har vore diskuterete, både det frå Grunnskolerådet, som det no er vedteke skal leggjast til grunn for den endelige planen, og M-85 (utkastet frå Willoch-regeringa).

Den partipolitiske krangelen på dette punktet er såleis uforståeleg. Sameleis var det ein samrøystes kyrkje- og undervisningskomité som gjekk inn for at «undervisninga må byggja på prinsippet om å gå frå det kjende til det ukjende», og at det derfor «bør gjevast høve til at den første lese- og skriveopplæringa kan føregå på dialekt, eller at ein i tidlege skriftlege arbeid kan skriva tilnærma 'lydrett'» (jf. sitatet på neste side).

Legg merke til at det i komitéinnstillinga står at den første lese- og skriveopplæringa **kan** føregå på dialekt, ikkje **skal**, slik den offentlege debatten kan ha gjeve inntrykk av at stortingsfleirtalet gjekk inn for.

For det andre verserer det ei rad mistydingar om kva dette undervisningsprinsippet går ut på. Det er sjølv sagt ikkje ei opplæring i dialekt, i den forstand at elevane først skal lære seg kva som er «rett» dialekt, for så å lære rett skriftspråk etterpå. Dialekten, talemålet, meistrar elevane når dei kjem til skolen. Det er snakk om å ta denne talemålskompetansen ak-

tivt i bruk for å lette opplæringa i skriftspråk. Det er mykje som tyder på at elevane lettare lærer kva lesing er, kva skriftspråk er, når det blir gjort.

Dette er altså eit pedagogisk prinsipp, og ikkje noko som er komme i offentleg lys på grunn av målpolitisk markeringstrong eller dialektromantikk, slik somme synest å tru.

I dei klassane som har fått opplæring i samsvar med eit slikt talemålsbasert opplæringsprinsipp, har dialektopplæringa føregått i den første fasen av leseopplæringa. Når elevane har forstått kva bokstavar er og kva dei står for, når dei har løyst lesekoden, er tida inne til å begynne å arbeide med det normerte skriftspråket. Alfabetiske skriftspråk er i prinsippet lydskriftspråk: Ein bokstav i alfabetet står for ein språklyd i det talte språket, og omvendt: Ein språklyd har ein bokstav i alfabetet som representant for seg. I praksis er det likevel mange avvik og brot på dette prinsippet. Opplæring på dialekt gjennomfører det alfabetiske prinsippet (lydskriftprinsippet) nokolunde konsekvent. Det samsvarar godt med gjengse prinsipp i alle andre fag: Først det generelle, prinsippet eller regelen. Når elevene meistrar dette, er det på tide å lære dei avvika, unntaka.

Så enkelt er det. Også enkle ting kan blåsast opp til store dimensjonar i ein skole- og språkpolitisk debatt. □

KVA SA KOMITEEN?

Dette sa Kyrkje- og undervisningskomiteen - samrøystes:

Komiteen meiner undervisninga må byggja på prinsippet om å gå frå det kjende til det ukjende.

Det gjeld og i norskfaget.

Norskplanen må byggjast opp slik at dette prinsippet kan nyttast. Etter komiteen sitt syn er det såleis elevane sitt talemål som skal danna grunnlaget og vera utgangspunktet for læring og undervisning i dette faget.

Komiteen peikar på at etter skulelova har eleven rett til å nyta det daglege heimemålet sitt i all munnleg kommunikasjon på skulen. Komiteen meiner difor det også bør gjevast høve til at den første lese- og skriveopplæringa kan føregå på dialekt, eller at ein i tidlige skriftlege arbeid kan skriva tilnærma «lydrett».

Nettopp ved at elevane får bruka det talemålet dei er vane med heimanfrå, vil dei få tiltru til at dei sjølv både «kan noko» og «maktar noko».

I ein ny og framandsleg situasjon kan dette vera med å skapa ein trygg atmosfære i skulestova for mange elevar.

Komiteen strekar under at det er ei sjølvsagd og heilt naudsynt oppgåve å hjelpe elevane til å meistra reglar og normer for både munnleg og skrifteg målbruk. Rettsskrivings- og tektnsetjingsreglar saman med grammatikk skal og må lærast. Men etter komiteen sitt syn er det viktig at tidspunkt og metodar for læring av desse formelle emna blir nøyne vurdert. Komiteen peikar på at det skal takast omsyn til føresetnadane til kvar elev og leggjast opp til ei tilpassa opplæring også i dette faget.

Og dette sa komitemedlemmene fra Høgre og Kristeleg Folkeparti:

Desse medlemer viser til fellesmerknaden om at undervisninga ved skulestart skal ta utgangspunkt i barnet sitt talemål.

Desse medlemer viser til at det er full semje om ei målsetting der elevane skal utvikla eit godt, nyansert, presist og uttrykksfullt munnleg og skrifteg språk og beherska ortografi og grammatikk.

Desse medlemer streker under verdien av fastleik, kontinuitet og nyanserikdom i våre to skriftspråk. Samanhengen mellom dialekt og skriftnormal kan utnyttast pedagogisk. Desse medlemer kan ikkje sjå at formuleringane i M-85 står i motsetnad til til dømes lydrett begynnaropplæring basert på talemål i lesing og skriving.

Desse medlemer viser til at undervisninga i norsk kan byggjast opp etter ulike metodar og ut frå ulike prinsipp.

Desse medlemer meiner at det vil vere uheldig å gå inn for at berre ein av desse metodane kan leggjast til grunn for opplegg i faget. Ut frå omsynet til elevane sitt talemål, skriftspråket deira og lokal valfridom meiner desse medlemer at departementet må leggja M-85 til grunn for norskplanen i revidert mònsterplan. Desse medlemer vil difor fremja forslag i samsvar med dette.

(Frå Innst. S. nr. 98 om revisjon av Mònsterplan for grunnskulen s. 17 og s. 19.)

Bygg på barnets eige språk!

Eit lite glimt frå den kvardagen debatten dreiar seg om: Bergens Tidende (journalist Trond Bognes) hadde ein reportasje om leseundervisninga på Rommetveit skule på Stord den 28. februar i år. Der heitte det m.a.:

- Leseundervisninga må byggja på barnet sitt eige språk. Det meiner lærarane Tone Iversen og Sigrid Røsseland ved Rommetveit skule på Stord. For deira elevar dreier lesing seg ikkje berre om ord, men også om mein-

Iversen og Røsseland underviser såleis ikkje etter «gamlemåten». Dei lærer ikkje først bort alfabetet med tilhøyrande lydar, for deretter å setja bokstavane saman til ord og seinare til setningar.

I staden tar dei utgangspunkt i det språket barna alt kan, talespråket. Gjennom den praktiske arbeidsmetoden demonstrerer dei frå første stund at skrift ikkje er noko anna enn nedskrivne tale.

- Dette betyr likevel ikkje at vi underviser på dialekt. Vi har valt ei både/og-løysing, fortel dei to lærarane.

Tone Iversen seier ho er skeptisk til å skriva alle ord lydrett. Då kan ordbileta festa seg og skapa problem for eleven. I staden freistar ho å nyta ein enkel og normert nynorsk, men let likevel til dømes o-endigar passera. På Stord heiter det «høno», og ikkje «høna». I Iversen sin klassè heiter det også «høno».

Sigrid Røsseland vil derimot gå et steg vidare neste gong ho får ein førsteklasse. Då vil ho nyta dialekt, av di ho meiner dette ville betra forståinga. Tone Iversen, derimot, trur i staden det vil skapa problem.

- I min klasse har vi fem forskjellige dialektar. Korleis skulle vi gjort det då, undrar ho.

Ingen av dei to lærarane hevdar dei sit inne med den fullkomne løysinga. For nokre elevar kan dialekt vera det rette, for andre ikkje. Dialekt er heller ikkje det endelege språket.

- Det er viktig å bruka fornuft og tilpassa metodane til det som høver best i kvart einskilt tilfelle. Det har heller aldri vore aktuelt å nyta dialekt ut over lærefasen. Seinare er det viktig å læra eit normert norsk, meiner dei.

Metoden er at klassen først samtalar om forskjellige tema, som oppgåver elevane har utført i klasserommet, turar dei har vore med på eller opplevelingar til dømes i friminuttet. Etterpå får elevane demonstrert samanhengen mellom tale og skrift. Det elevane seier vert skrive ned av læraren, og deretter lese.

Seinare vert den same teksten analysert og repetert. Elevane si eiga forteljing vert nyttta til å syna skrivemåte, til å identifisera lydar, ord og setningar, til å sjå korleis ord endrar seg, til å finna ord og lydar som liknar kvarandre. Med utgangspunkt i teksten lærer elevane også ein eller fleire bokstavar.

- Slik skapar vi forståing. Slik vert elevane trygge på seg sjølv og si eiga evne til å lesa, meiner Iversen og Røsseland.

MASKINOVER- SETTEELSE —

I forrige nummer skrev vi mye om maskinoversettelse. Her viser vi et praktisk (autentisk) eksempel på åssen det kan bli når maskina får jobbe aleine. For det må vel være det som har skjedd her?

Vi har fått opplyst at det dreier seg om et japansk produkt, og det språklige produktet her er da sannsynligvis også laget i Japan – uten at noen svenske eller svenskkyndig har fått se det. Vi tar med både den engelske originalteksta og den svenska «oversettelsen» for å gjøre det litt begriplig.

BEFORE YOU CALL FOR SERVICE

If you are experiencing some minor problems with your VCR, it may save you time and money first to check through this list to see if some of these problems you may correct yourself.

If the problem is Try this

No Power

- Check if the Power plug is connected to a wall outlet.
- Is the POWER button set to ON?
- Check if the TIMER button is OFF.

VIDEO CASSETTE can't be inserted

- VIDEO CASSETTE can only be inserted with window side up and safety tab facing you.

VCR does not work even if POWER button is pushed

- See if DEW indicator is ON. If it is, wait until it turns OFF.

TV program was not recorded

- Check VCR antenna connections.
- Is VCR receiving channel properly set?
- Check if the safety tab is intact on the cassette.
- Check TV/AUX selector. It should be on TV.

TIMER recording was not done

- Was TIMER button pushed?
- Re-check the recording Start/Stop setting.
- If there was a POWER failure or interruption during the TIMER recording, the recording will not be done.

No playback picture, or the picture is distorted

- Select the same channel on your TV as that of the VCR channel output CH 36.(or 32 to 40)
- Fine tune your TV on CH 36.(or 32 to 40)
- Rotate TRACKING CONTROL.
- Make sure you are using a recorded tape.

You can't see regular broadcasts

- Set the TV/AUX selector to TV.
- Check TV/VCR antenna connections.

'Noisy' or streaking playback picture.

- Adjust TRACKING CONTROL.

POWER red indicator light flashes

- Push POWER button off and after a few seconds, push it ON.
- Pull VCR POWER cord out from the wall outlet and plug it in again. If POWER red light is still blinking, contact qualified service person.

Cassette tape does not run when:
—PLAY and REC buttons are pushed

- Check if the Pause/Still button is OFF. Check if the tape has been rewound. Check if the tape is at the end-rewind to desired point.

—REW button is pushed

—FF button is pushed

Channel cannot be switched

- During timer recording, you cannot change the channel.

SLIK DET KAN BLI

Det skulle ikke være nødvendig med språklige kommentarer. Vi nevner bare én ting det kan være nyttig å vite: Ordet «blinking» på engelsk kan – foruten å bety «blinkende» – også være et bannord.

INNAN DU KONTAKTAR SERVICEVERKSTADEN

Om du möter några litra problemmer med ditt VCR, det kan spara du timme och pengar först att kontrollera den här list för att se om någon av de här problemmer du kan rätta själv.

- Om problemmen är Försök det här
- Ingen ström
- Kontrollera om stickkontakten är inskjuten i vägguttaget.
 - Är ström knappen på ON?
 - Kontrollera om Timme knappen är på OFF.
- Video kasset kan inte vara inskjuten
- Video kassett kan bara vara inskjuten med fönster sida upp och säkerhet tab mot dig
 - Se om (DEW) mätare är ON
Om det är det, vänta till det blir OFF.
- VCR programme är inte inspelad
- Kontrollera VCR antenn kopplingar
 - Är VCR nottagning kanalen på lämpligt
 - Kontrollera om Säkerhet tab är intakt på kassetten.
Kontrollera AUX/TV väljare. Det skulle vara på TV
- Timmer inspelning är inte att göra
- Är Timmer knappen tryckt?
 - Kontrollera igen inspelning Börja/Stanna infattning
 - Om det är ett (Ström) uteblivande eller avbrott under Timmer inspelningen, inspelningen inte ska vara att göra.
- Ingen avspelnings-bilden, eller bilden är förvirrad
- Välja samma kanalnen på ditt TV som av
 - VCR kanal utgången Väljare-CH 36 (eller 32 till 40)
 - Ställ AUX/TV Väljare på TV
 - Fin låt ditt TV på CH 36 (eller 32 till 40)
 - Rotera Spårkontroll
 - Kontrollera Om du använder ett inspelat band
- Du kan inte se stadig radioutstängning "Bullersam" eller strimlig avspelningsbilden
- Ställ AUX/TV väljaren på TV
 - Kontrollera TV/VCR antenn kopplingar
 - Rätt till spårkontroll
- Ström rött mätare ljus tändar
- Tryck ström knapp OFF och efter ett ögonblick tryck ON
 - Ta VCR Ström kord fram från vägguttaget och plugg igen Om Ström rött ljus är förbaskad fortfarande, kontakt kvalificerad serviceman.
- Kassettband är inte att börja var:
- Inspelning och Avspelning knappar är truckt
 - Återspolning knapp är truckt
 - Framspolning knapp är truckt
 - Kontrollera om Paus/Stillbild knappen är OFF
 - Kontrollera om bandet är vridad igen
 - Kontrollera om bandet är på shut-omvridad för önskad punkt.

Målstrev som bakstrev

Vi siterer her noen avsnitt fra Anton Fjeldstads artikkel «Målstrev og bakstrev», som stod i Syn og Segn nr. 2 – 1987, med ei sterk tilråding om å skaffe seg heile artikkelen og lese han, og viser til vår eigen kommentar på leiarplass i dette nummeret.

Norskdomsrørsla er ein «uekte» attpåsleng av nasjonalromantikken. Målroersla ville gi folkets skriftkultur tilbake den nasjonaliteten som var tapt med dansken. Ungdomslaga ville vekke den norske folkeånda ved å ta opp att og spreie andre sider av ein ekte norsk kultur. Alt som var ekte norsk, var òg gammalt. Dei som arbeidde for det nasjonale språket og den nasjonale kulturen, sökte derfor tilbake i tida når dei leitte etter formideala. Her avslører det andre opphavet til attpåslengen seg: ein klassisisme. Norskdomskulturen blei mykje ein kultur av etterlikningar og pastisjar og (tvilsomme) rekonstruksjonar. Songdansen henta dei såleis «heim» frå Færøyane, og ut frå visse høgtidsdrakt-tradisjonar skapte dei festbunader heva over all mote og utvikling. På lagsfanene var akantusranker, vikingskip, bunadskledd ungdom, urørt norsk natur og norske flagg dei viktigaste motiva. Dei sökte heller ikkje berre etter gamle, «nasjonale» uttrykk, men avgjorde òg for all framtid korleis bunadssau men og danseturane skulle vere for å vere rette, dvs. norske. Denne kulturen av gamle former, rette former og stivna former treivs aller best i hus med drakkestil-møblar og maleri med «nasjonale» motiv.

Kaffistove-stilen var norskdomsklassismens kraftigaste uttrykk. Norskdomsfolket kjende seg heime i sogesuset frå landets stordomstid, og kalla gjerne lagshusa sine for Solhov, Glitre, Breidablikk, Gimle, Fensal eller Åsvang. I samtida likte dei seg berre så måtelig, derfor skrudde norskdomsfolket klokka tilbake. Sjølve tidsmedvitet var ikkje det samme i Ny-Noreg som i det nye Noreg. Norskdomsklassismen hang i hop med tidsmedvitet frå eit førmoderne og tradisjonelt jordbruksamfunn. Det var syklistisk, knytt til naturens og det biologiske livets rytme. Det førmoderne tidsmedvitet hindra folk i å sjå det nye og overskridande som framsteg og utvikling. Mens byen voks fram i samsvar med landevinningane frå den moderne naturvitenskapen og teknikken, hadde norskdomsrørslas forsvar for bøndene og bygda ei draging mot det mytiske. (.....)

Den råskapen, ukulturen og umoralen som

norskdomsrørsla fann i byen, var det først og fremst **arbeidarane** som sto for. Dei representerte den nedbrytande materialismen, og det var følgjene av **den rørsla** tok opp kampen mot. Edvard Os, nøkkelperson i både Noregs Mållag og Noregs Ungdomslag i ein mannsalder, uttrykte det slik: «Alt det av aandsverdi som vaare kristne kultursamfund hev bygt upp i mange tusen aar, kastar proletarungdomen paa dør. Berre njotesykja og hækna etter kapital (!) sit att. Det er ein reaktion, ein tilbakegang utan like. Den frilynde ungdomen derimot er sterkt idealistisk. Han ansar um dei gode aands- og kulturverdiane. Han skynar det at aandi er meir enn lekamen. At eit rikt aandsliv fører med seg meir signing enn eit jordeliv som trøyter fristundene med kortleiken, flaska og lause kvende.» (.....)

Det er eit av dei store politiske nederlaga for målrørsla at den aldri har fått heilhjarta støtte frå arbeidarrørsla, trass i at mange der har hatt stor sympati for dei sosiale sidene ved sjølve målreisingstanken. I Halvdan Kohts tid som formann i Noregs Mållag først i tjueåra diskuterte dei rett nok tilnærming og samarbeid, men utan vidare resultat. Fleire mållag med aktive sosialdemokratar, særleg i Trøndelag og Oslo, kravde dessutan eit nærmare forhold i 30-åra. Det hjelpte berre ikkje då heller. Det var vanligare at mållaga ikkje ønskte samrøre, og det fans lag som hadde forbod mot at sosialistar og kommunistar kunne bli medlemmer. Skepsisen var sikkert gjensidig. Korleis skulle arbeidarrørsla med sin «proletariske internasjonalisme» kunne forlikas med ei sterkt nasjonalistisk rørsle? Korleis kunne pasifistane i arbeidarrørsla støtte ei anna rørsle som var så forsvarsvennlig? Korleis kunne arbeidarrørsla støtte målrørsla når folk der såg på arbeidarklassen som opphav til ukulturen og umoralen? Korleis kunne arbeidarrørsla, som var opptatt av å bygge det nye Noreg gjennom industrireising, gå i spenn med ei rørsle som også var ein forsvars- og protestreaksjon mot moderniseringa? Spørsmåla viser kva for eit bastant hinder dei ideologiske motsetningane kan ha vore. □

Landsmøtet 1987

Sentralstyret i LSS har bestemt at landsmøtet skal holdes søndag 1. november 1987. Det blir som vanlig i Oslo. Innkalling med nærmere beskjed om sted, klokkeslett og sakliste kommer i neste nummer av bladet, men sett av datoен allerede nå!

Forslag til lovendring

På landsmøtet vil det bli lagt fram et forslag fra sentralstyret til endring av § 5 i lagslovene (se gjeldende lover, som er trykt i nr. 1/1986 av **Språklig Samling**, side 15). Det gjelder punkt B, som lyder slik i dag:

Landsmøtet vel eit sentralstyre med slike medlemmer: Leiar, sekretær, kasserar, redaktør og tre styremedlemmer. Til sentralstyret skal det veljast tre varamedlemmer, helst blant dei som sit i landsstyret eller er varafolk til landsstyret.

Etter endringsforslaget skal dette punktet lyde slik:

Landsmøtet vel eit sentralstyre med slike medlemmer: Leiar, nestleiar, sekretær, kasserar og fire styremedlemmer. Til sentralstyret skal det veljast tre varamedlemmer.

I tillegg foreslår sentralstyret et nytt punkt C:

Landsmøtet vel redaktør for bladet Språklig Samling. Redaktøren må veljast blant medlemmene eller varamedlemmene i sentralstyret eller landsstyret. Redaktøren har alltid møterett i sentralstyret.

Nåværende punkt, C, D, E og F får da bokstavene D, E, F og G, uten andre endringer.

Effekten av endringa er at redaktøren av bladet heretter ikke må være medlem av sentralstyret, slik det hittil har vært. Dette vil gi landsmøtet friere hender i valg av redaktør. Når det gjelder varamedlemmene til sentralstyret, blir de i praksis aldri valt blant medlemmene og varamedlemmene i landsstyret. Derfor foreslår sentralstyret nå å bringe loveteksten i samsvar med praksis på dette punktet.

Når sagt alle mennesker på denne jord skjønner at engelsk er et verdenssprog og legger ikke noe prestisje i det, bare ikke franskmen. For franskmen er sproget ikke bare kommunikasjon, men også en mulighet til å plage andre mennesker. Det har de til felles med nynorskfantastene. For meg er fransk den samme plague for den internasjonale kommunikasjon som nynorsken er for den hjemlige.

Når man snakker om kulturell utveksling mellom vårt land og Frankrike vil jeg foreslå: send nynorskklærerne til Frankrike. Vi ville ikke savne dem, og franskemannene ville sikkert bli glade.

(Ivar Larsen i Farmand)

OBS! OBS! RØVERKJØP

Språklig Samling har alltid vært et innholdsrikt blad! For deg som har vært abonnent bare ei kort tid – og for deg som har kasta tidligere nummer og angrer på det – har vi nå et enestående tilbud:

For bare kr 25.- kan du få kjøpt artikkelsamlinga

Språklig Samling på folkemåls grunn direkte fra LSS! Denne boka, som er redigert av Lars S. Vikør og Geirr Wiggen, kom ut i 1979 og inneholder et rikholdig utvalg av de beste artiklene som har stått i bladet fra tidlig i sekstiåra og fram til utgangen av 1978. Dessuten en oversiktsartikkel over de første tjue åra av LSS si historie (1959–1979). Kjøper du klassesett på 15 eksemplar eller mer, er prisen bare kr. 10,- pr. eksemplar. Du får boka/bøkene fritt tilsendt!

Du kan også få tilsendt gamle nummer og gamle årganger av bladet, fra og med 1980 og framover. Det koster bare kr. 30.- pr. årgang til og med 1985, kr. 40.- for 1986-årgangen. Et ordinært abonnement er som kjent på kr. 50.- for tida. Enkeltnummer koster kr. 10.- t.o.m. nr. 4–1985, deretter kr. 15.-, med mulighet for rabatt ved kjøp av større sett.

Vi har gitt ut disse temaheftene av Språklig Samling (og har alle igjen på lager foreløpig):

1982:

- 1-2: Norsk språkråd 10 år
- 3: Lærebookspråket
- 4: Språk i Troms og Finnmark

1983:

- 1: Språklige rettigheter og plikter
- 2: Ordbøker og terminologi
- 4: Framfor 1984

1984:

- 1: Språket i ei edb-tid
- 2: På leit etter normaltalemålet
- 3: Funksjonshemma og språk

1985:

- 1: Språkkonsulentar
- 3: Islandsk språkrøkt og språkdebatt
- 4: Avisspråk

1986:

- 1: Minoriteter og norskopplæring
- 2: Namn
- 3: Å skrive radikalt bokmål (også utgitt som særskilt hefte til kr. 15.-).

1987:

- 1: Oversettelse

SPRÅKLIG SAMLING

Returadresse:
Postboks 636, Sentrum, 0106 OSLO 1

Til leserne

Dette bladet er, som dere ser, tynt – ba 12 sider. Vi beklager det – overfor den tredje delen av dere som har betalt det dere skyld oss for 1987. Overfor dere andre beklager ikke! Men dere får en purreblankett i dette nummeret. Bruker dere den nå, sparer dere oss for utgifter til enda mer purring seinere i år – og så håper vi at vi da kan komme tilbake med fyldigere og bedre nummer igjen!

Altså:

Ligger det en blankett i bladet ditt? I så fall: Vær så snill og betal NÅ!!!

INNSYN OG OVERSYN

Treng du ei avis som gir deg meir enn overskrifter?
Prøv Dag og Tid — kritisk og uavhengig vekeavis
med vekt på:

- Dokumentar- og bakgrunnsstoff
- Humor og gravalvor
- Bøker, musikk og teater
- Politikk og debatt

Ting avisa for eit år eller eit halvår og du får avisa gratis i ein månad i tillegg.
Abonnementet gjeld til det blir oppsagt.

Til Dag og Tid,
Karl Johansgt. 13,
0154 Oslo 1
Eller ring tlf.:
02-11 14 55

Ja, eg/vi tingar Dag og Tid

1/1 år for kr. 335,- + 1 månad gratis

1/2 år for kr. 175,- + 1 månad gratis

Namn:

Adr.: